

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-545-7-17>

**WESTERN EUROPEAN MOTIFS IN THE WALL PAINTINGS
OF THE 17TH – 18TH CENTURIES IN THE CHURCH
OF ST. NICHOLAS THE WONDERWORKER IN THE VILLAGE
OF KOLODNE IN TRANSCARPATHIA**

**ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ МОТИВИ
В НАСТІННОМУ МАЛЯРСТВІ XVII – XVIII СТ.
В ЦЕРКВІ СВЯТОГО МИКОЛИ ЧУДОТВОРЦЯ
В С. КОЛОДНЕ НА ЗАКАРПАТТІ**

Nesterenko A. O.

*Postgraduate Student, Lecturer at the
Department of Drawing
Kharkiv State Academy of Design
and Arts*

Scientific Supervisor: Sokolyuk L. D.

*Doctor of Art History, Professor,
Corresponding member of the National
Academy of Arts of Ukraine,
Professor at the Department of Art
Theory and History
Kharkiv State Academy of Design
and Arts
Kharkiv, Ukraine*

Нестеренко А. О.

*аспірант, викладач кафедри рисунка
Харківська державна академія
дизайну і мистецтв*

Науковий керівник: Соколюк Л. Д.

*доктор мистецтвознавства,
професор, член-кореспондент
Національної академії мистецтв
України,
професорка кафедри теорії і історії
мистецтва
Харківська державна академія
дизайну і мистецтв
м. Харків, Україна*

В Закарпатській області в с. Колодне Тячівського району зберігся один із найстаріших у Європі унікальний дерев'яний храм Святого Миколи Чудотворця XVI століття. Його своєрідна архітектурна будова та монументальний живопис XVII–XVIII століття представляють велику мистецьку цінність, відображаючи розвиток культури краю у цей період. В Протоколах візитацій єпископа Мукачівської єпархії Михайла Ольшавського, проведених в 1750–1751 роках, міститься опис церкви в Колодному. Вказується, що на той час вона знаходилася у доброму стані та була прикрашена усіма гарними образами [5, с. 212–213]. Існує версія, що храм Святого Миколи Чудотворця в с. Колодне понад 330 років був головним у монастирі на околиці села, а на нинішнє місце його перенесли в 1800 році [3, с. 109]. Його можна вважати найбільш довершеним «прототипом» храмів з однією баштою над бабинцем [2, с. 360–361].

В церкві Святого Миколи в Колодному у наві та вівтарі сьогодні можна побачити стародавнє настінне малярство XVII–XVIII століття.

Хоча живопис значно пошкоджений, простежуються деякі іконографічні сюжети та образи. Розписи у бабинці відсутні, проте, ретельний огляд стіни демонструє наявність залишку фарби, що є свідченням розмальовування всіх приміщень у церкві.

Іконографічна програма стінопису храму має помітні впливи мистецтва Західної Європи. П. Жолтовським відмічено, що саме в церкві в Колодному вперше в настінному малярстві застосовано сцену «Вінчання Богородиці» з двома ангелами у верхній частині східної стіни вівтаря [1, с. 99]. Найвірогідніше, дослідник мав на увазі сюжет «Коронування Марії», який був широковідомим у європейському мистецтві. Його можна побачити у творчості європейських художників: на картинах «Коронування Марії» Рафаеля Санті й «Коронація Діви» Ель Греко, на гравюрі «Коронація Діви Марії» Альбрехта Дюрера та інших. В сакральному мистецтві ця тема набула популярності в період Ренесансу, коли відбувалися великі зміни у поглядах на людину і світ, затверджувався принцип гуманізму, здійснювалася орієнтація на цінність особистості.

В українському малярстві поширення сюжету розпочалося в XVII столітті, ймовірно, під впливом завезених гравюр. На сьогодні, композиція в церкві Святого Миколи Чудотворця на Закарпатті майже зруйнована і завішена образами святих. Проте, по зафіксованому раніше фото [4], можна побачити, що сцена виконана в традиційній іконографії та спрощеній народній манері: по центру змальовано Марію із стуленими до грудей руками, обабіч неї – Ісуса Христа та Бога Отця, які тримають корону над її головою, вище – зображення голуба, який асоціюється із Святим Духом, по краях – ангели. Кольорова гама побудована на співставленні червоного та синього кольорів, в доповненні сірими, золотисто-вохристими, помаранчевими та іншими відтінками.

Ще одним цікавим сюжетом в настінному живописі в церкві в Колодному є сцена «Розвідники землі Ханаанської» на північній стіні навви між картушами над вікном. Вона могла бути запозичена із відомої гравюри в Біблії Піскатора, датованій XVII століттям, в якій налічувалося понад 500 гравюр на біблійні сюжети, а європейські художники у XVI–XVIII століттях брали за іконографічні взірці твори друкованої графіки. За збереженими фрагментами композиції «Розвідники землі Ханаанської» в церкві Святого Миколи можна побачити, що вбрання постатей, які несуть величезне гроно винограду, характерне для Західної Європи першої половини XVI століття, що є свідченням західно-європейського впливу на малярство в Колодному, проникненням барокових рис у настінний живопис Закарпаття.

Проте, сюжет «Розвідники землі Ханаанської» в храмі в Колодному змальовано художником-малярем під впливом народного мистецтва, образи в композиції більш площинні та спрощені, ніж на відомій гравюрі із Біблії Піскатора. Тут можна також говорити про можливий вплив на настінний живопис творів українського гравера XVII ст. Іллі, що працював у Львові, Києві та Яссах і який вважається одним із фундаторів книжкової гравюри у XVII столітті в Румунії. Його гравюра «Повернення із Ханаана», створена у 1645–1649 роках, близька до народного примітиву. Найбільші досягнення у розвитку української гравюри в добу бароко пов'язують із творчістю Іллі, який із західноєвропейських взірців прибрав другорядні подробиці та відчуття сценічної театральності.

Таким чином, можна сказати, що монументальний живопис XVII–XVIII століття в церкві Святого Миколи Чудотворця в с. Колодне на Закарпатті розвивався під впливом західноєвропейського мистецтва, але не втратив при цьому своєї самобутності. Варто зацентувати, що стародавні храмові настінні розписи в Колодному на сьогодні потребують невідкладних дій для їх збереження.

Література:

1. Жолтовський П. М. Монументальний живопис на Україні XVII–XVIII ст. Київ : Наукова думка, 1988. 159 с.
2. Логвин Г. Н. По Україні. Стародавні мистецькі пам'ятки. Київ : Мистецтво, 1968. 463 с.
3. Пам'ятки архітектури й містобудування України. Довідник Державного реєстру національного культурного надбання / за ред. А. П. Мардера, В. В. Вечерського. Київ, 2000. С. 108–117.
4. Спадщина. Новоселиця. Церква Успіння Богородиці. Експедиції 2015 та 2020 років. URL: <https://uaaheritage.blogspot.com/2023/11/1600-313.html> (дата звернення: 01.06.2024).
5. Episcopia greco-catolică de Mukacevo documente. Vol. 3 / Viorel Ciubotă, Vasile Rus, Mihai Misiuk. Satu Mare: Editura Muzeului Sătmărean, 2015. 462 p.